

ANN-CATHRINE HAGLUND:

Valfrihet för eleverna

Riksdagsledamoten Ann-Cathrine Haglund – med många års erfarenhet som adjunkt i språk – redogör för den individualiserade undervisning som bedrivs i USA inom den offentliga "statliga" skolan. De beslut som riksdagen tagit de senaste åren beträffande skolan och inte minst den nya läroplanen ger också möjligheter att öka valfriheten inom det svenska skolväsendet. I USA är det däremot föräldrarna som har möjlighet att välja vilken inriktning på undervisningen de vill ha för sina barn. Ett ökat föräldraengagemang är en förutsättning för att vi skall få en bättre skola och en tryggare uppväxtmiljö för barnen.

Alla barn och ungdomar har rätt till utbildning efter sina anlag och intressen. Skolan har också bättre förutsättningar för att utveckla de goda kunskaper och färdigheter som undervisningen tar hänsyn till varje elevs egenart och tränar och undervisar med stora individuella hänsynstaganden så långt som möjligt. Valfriheten och flexibiliteten i skolan måste alltså vara stor. Om varje elev får välja så mycket som möjligt om undervisningen kan anpassas efter behov, får han eller hon större möjligheter att känna att undervisningen är meningsfull och viktig.

Föräldrarna har och måste ha huvudansvaret för sina barns fostran och utbildning. Till föräldrarätten hör att kunna välja skola för sina barn. Till föräldrarättens och föräldraansvaret hör att samverka med skolan.

Med de beslut som tagits under senast års riksdagen och inte minst med den nya läroplanen för grundskolan, finns stora möjligheter att öka valfriheten i skolan och att utveckla och fördjupa samverkan mellan hem och skola.

Men man kan gå ännu längre när det gäller valfrihet och föräldraengagemang i skolan. Några veckors studieresa i USA för att studera individualisering i undervisningen och då speciellt IGE, Individually Guided Education, som det uttrycks i mats i det så kallade Madison-projektet vid University of Wisconsin, har givit starka intryck. Även om man under kort tid endast kan få en mycket litet blick i hur amerikanska skolor fungerar var intrycken intressanta och lärorika.

Valfrihet även i statliga skolor

Först och främst blev jag imponerad av den variation och valfrihet som råder. Men det är inte bara valfrihet mellan den offentliga skolan och en rad enskilda skolor. Även inom den offentliga "statliga" skolan finns en betydande valfrihet mellan olika slags uppläggning av undervisningen och föräldrarna kan välja den typ av undervisning, den pedagogik, de tror på. Man kan även välja skola.

På de olika platser där jag mötte lärare och skolledare med erfarenhet från skolor med olika undervisningssätt, var man helt överens om att det är nödvändigt att försöka möta barns och ungdomars skilda behov med variation i utbudet. Det ger också möjlighet för lärarna att söka sig till det sätt att undervisa som passar den enskilde läraren bäst. Lärarna får på så sätt möjlighet och stimulans att utveckla sitt sätt att undervisa. Detta bidrar naturligtvis till att lärarna finner arbetet mer intressant och får större möjlighet att bli sk "bra" lärare.

De undervisningssätt jag mötte var:

- "traditionell" undervisning, en lärare per klass
- "traditionell undervisning" men med viss gruppindelning och nivågruppning
- årskurslös undervisning i grupper eller individuellt där eleverna får arbeta i egen takt men där lärarna - som arbetar i arbetslag - styr undervisningen
- årskurslös undervisning där eleverna styr undervisningen

- undervisning enligt Montessori-pedagogik

Flera av dessa inriktningar kan finnas inom samma skola, som till exempel i Hans Christian Andersen School i Minneapolis. Det underlättar naturligtvis byten om man finner att eleven inte passar i den undervisningsform föräldrarna valt.

Individualiserad undervisning

Mest entusiasm mötte jag inför den individualiserade undervisningen, där eleverna arbetar i grupper eller individuellt i egen takt och efter egna anlag och intressen. Grupperna är då årskurslösa, men man har i regel inte större ålderskillnad per grupp än två till tre år. Eleverna grupperas av lärarlaget efter behov, förmåga och intresse, men även andra kriterier än kunskaper och färdigheter spelar roll vid placering i grupper. Detta sätt att bedriva undervisning förefaller mig vara det mest humana och verklighetsnära.

Det finns i Sverige stora möjligheter att undervisa på olika sätt men föräldrarna har mycket små möjligheter att välja den undervisning och den skola man tror skulle passa bäst för sina barn.

Valfrihet för föräldrarna kräver att föräldrarna får information och så mycket kunskap om skolan att de vet vad de bör välja. Så är också kontakterna hem-skola mycket bättre utvecklade i USA, och föräldrarnas engagemang i skolan är av tradition mycket stort. Här har vi mycket att lära och ta efter.

Ökad samverkan med föräldrarna

Ett ökat föräldraengagemang är en av de viktigaste vägarna till en bättre skola och en tryggare uppväxtmiljö. Varför kan vi inte i den svenska skolan systematiskt utnyttja och bygga vidare på det intresse som föräldrarna visar när barnen börjar lågstadiet? Skulle vi inte kunna be dem om och organisera ett aktivare deltagande till skolans och barnens bästa?

I USA gör många föräldrar och andra stora insatser i skolan som frivilliga – ”volunteers”. Insatserna kan bestå av hjälp i själva undervisningen mer eller mindre regelbundet, att man berättar om sitt yrke eller om andra erfarenheter, att man tillverkar saker som behövs i skolan, vaktar, hjälper till på utflykter, hjälper eleverna till rätta på olika sätt osv, allt efter intresse och förmåga. Volunteers får ej betalt för sina insatser, men de kan få sitt arbete räknat som praktik och merit. Det är inte endast föräldrar som engagerar sig som volunteers utan många andra. På vissa orter finns ett väl etablerat samarbete mellan skolan och ortens företag, som uppmantrar sina anställda att engagera sig i skolan även under arbetstid.

Många skolledare berättade att man är mycket beroende av de frivilliga som gör en regelbunden och värdefull insats, var och en efter läggning och förmåga. De instämde i behovet av normer och fostran och kunde inte nog betona vikten av att föräldrar engagerar sig i sina barn och att hem och skola samarbetar. Dessutom innebär volunteers en resurs i åtstramningstider.

Behovet av förbättrade kontakter mellan hem, skola och samhälle är uppenbart i den svenska skolan. Ett sätt att nå detta kan vara att uppmantra och utveckla insatser av frivilliga – föräldrar och andra – i skolans arbete. Frivilligas insatser måste självfallet anpassas efter mål och riktlinjer i läroplanen och även i övrigt efter skolans och elevernas behov och efter den frivilliges intresse och förmåga.

Förutom att förbättra kontakterna mellan hem, skola och samhälle och göra samarbetet fastare och naturligare, kan insatser av frivilliga underlätta ett ökat svarstagande från eleverna för miljö och förhållanden på den enskilda skolan.

Den individualiserade undervisningen där eleverna får arbeta i grupper i eget takt kan vara personalkrävande. Frivilliga kan här göra en stor insats, något som också fick flera bevis på i USA. Sådana insatser måste naturligtvis vara styrda av lärare.

Frivilligas insatser bör kunna räknas som merit och praktik.

Tag vara på amerikanska erfarenheter

I USA har man på många håll sommar skola. Många barn får inte tillräcklig syn under sommarlovet och kan fara när skolan är stängd. Detta i kombination med att många barn med svårighet glömmes för mycket under lovet, är anledningen till att man har vissa skolor öppna under sommaren för undervisning under lättare former. Kontinuiteten i särskilt undervisningen av basfärdigheter kan då upprätthållas.

hållas samtidigt som barnen får tillsyn och roliga aktiviteter.

Visst fick jag många redogörelser för problemen i amerikanska skolor – samma problem som i de svenska men större eftersom USA är en så stor nation med så stora kontraster. Men det var fascinerande att diskutera de sätt på vilka man försöker lösa problemen. Jag fick intryck av en självklar inriktning mot individualisering, variation, valfrihet, satsning på basfärdigheter, arbete i lärarlag, försök med extra stimulans åt särskilt begåvade barn, individanpassad stöd åt elever med svårigheter. Man hade inställningen att olikheter och mångfald skall utnyttjas som en tillgång och styrka.

I vissa städer, som exempelvis i Tulsa, Oklahoma, där man haft oerhörda svårigheter i vissa områden, har man satsat stora extra resurser på skolorna i dessa områden för att skapa bra skolor – magnet skolor. Detta är ju också avsikten med den friare resursanvändningen i Sverige. Men skillnaden i exempelvis Tulsa är, att dessa Magnet Schools ges en speciell inriktning genom att viss pedagogik och vissa ämnen eller ämnesområden betonas. Magnet skolorna drar sedan till sig elever från alla områden och raser på grund av sina goda undervisningsförhållanden och sitt goda rykte. På så sätt kan också den påbudna rasintegreringen åstadkommas på ett positivt sätt.

Pärmar för årgång 1981

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-67 59 55, eller genom insättning av kronor 30: – på postgiro 7 27 44-6.